

Dovhjort

i Södermanlands län och målsättning för
stammarnas skötsel 2014-2017

Rapport 2014:04

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Framtagen av: Viltförvaltningsdelegationen i Södermanlands län
Grafisk form och produktion: Länsstyrelsen i Södermanlands län
Omslagsfoto: Hans Sandberg
© Länsstyrelsen i Södermanlands län
ISSN-nr 1400-0792
Diarienummer 218-316-2014

Innehållsförteckning

Bakgrund	4
Förutsättningar.....	4
Nuvarande utbredning	5
Dovhjortens biologi	5
Viltvård	6
Skador orsakade av dovhjort.....	6
Skötselrekommendationer.....	7
Övergripande målsättning.....	8
Länsstyrelsens mål.....	8

Bakgrund

Länsstyrelsen i Södermanlands län har 2014 fastställt denna målsättning för skötseln av dovhjortsstammar i länet. Beslutet har skett i samråd med viltförvaltningsdelegationen. Södermanlands län omfattar en landareal på 6 103 kvadratkilometer. Det är ett omväxlande län med sjöar, skogar, jordbruk, små och medelstora städer samt en fantastisk skärgård. Klövvilttätheten är stor i länet, målet är att ta fram en målsättning för förvaltningen av respektive art. Det viktigaste i förvaltningen är samförstånd och samarbete mellan berörda intressenter, vidare är det av yttersta vikt att förvaltningen inkluderar alla lokalt förekommande klövviltarter samt arternas roll i ekosystemet.

Förutsättningar

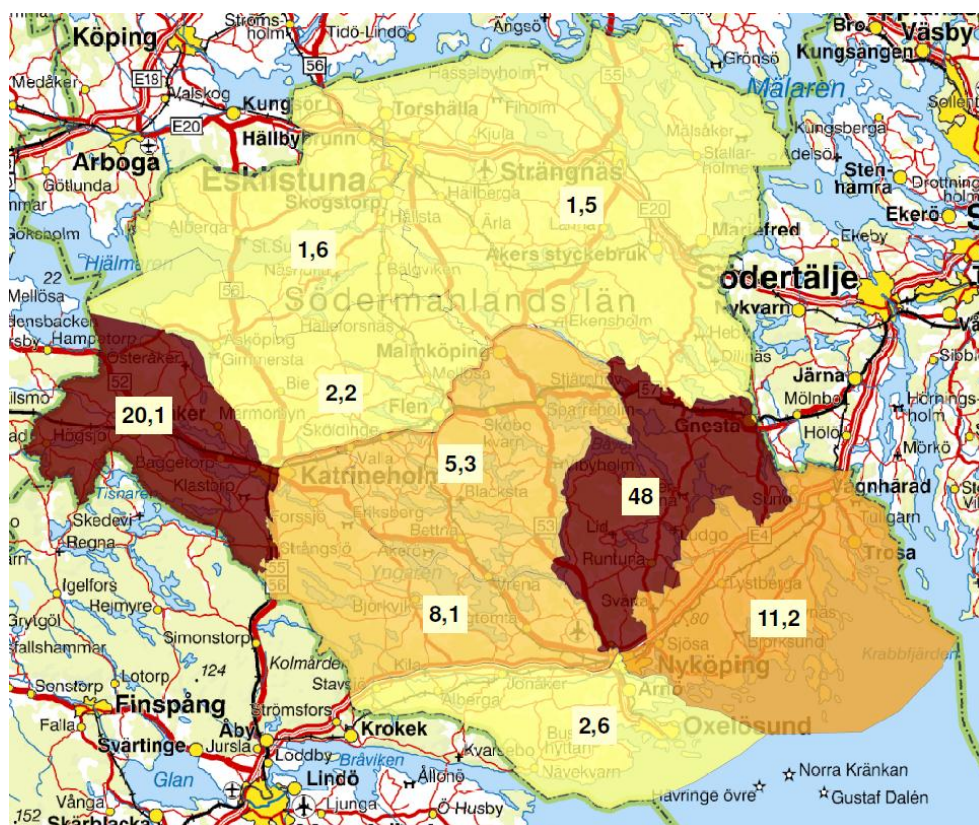
Dovhjort inplanterades i Sverige år 1568 på uppdrag av Johan den tredje som då var kung av Sverige. Från och med år 1988 anses dovhjort, som vildsvin, tillhöra den svenska faunan. I delar av Sverige finns numer en jaktlig tradition och ett starkt intresse av att nyttja dovhjorten för jakt. Dovhjortsstammen genererar också ett värde i form av kött. Till detta kommer hjortens värde för turism och människor som vistas i landet. Höga tätheter av dovhjort ger negativa konsekvenser så som ökat antal trafikolyckor samt ett högt betestryck. Lokalt har dovhjortsstammen nått sådana tätheter att betestrycket inom jordbruket har nått oacceptabla nivåer. Samråd mellan olika intressen och jaktområden bör ske gällande förvaltning av dovhjort.

Under 2013 har länsstyrelsen genomfört en enkätundersökning angående länets klövviltstammar som riktades till älgförvaltningsgrupperna. Resultatet av de lokala bedömningarna visar att dovhjort förekommer i större delen av länet och på vissa håll i mycket höga tätheter. Det framgick av enkäten att dovhjort upplevs göra stor skada i gröda men mindre i skog.

Trots att dovhjort nu anses tillhöra den svenska faunan kan det konstateras att de med sitt sydländska ursprung inte är fullt anpassade till våra nordiska förhållanden. De har förhållandevis sen brunst vilket gör att dovhjortar som deltagit aktivt får knapp tid att fylla på sina fettreserver inför den stundande vintern, den sena brunsten leder till sen kalvfödelse vilket försvårar ungdjurens förutsättningar att klara vintern. Dovhjorten har svårare att klara födoomsörjningen under vintern än våra ursprungliga klövvilt.

Nuvarande utbredning

Under 2013 har viltförvaltningsdelegationen riktat en enkät till alla älgförvaltningsområden (ÄFO:n) i Södermanland, bland annat för att kartlägga utbredningen av dovhjort och för att få kännedom om den lokala bedömningen av tätheten. Uppgifter om utbredning och täthet visar att dovhjorten är representerad i länets alla ÄFO:n med varierad grad av täthet. De högsta tätheterna upplevs på lokaler i ÄFO 3,4, 5 och 6.

Figur 1. Kartan beskriver avskjutning av dovhjort/1000 ha jaktåret 2012/13.

Data är hämtad från www.viltdata.se.

Dovhjortens biologi

Dovhjorten är som övriga hjortdjur i landet idisslande växtätare och söker i likhet med kronhjort och rådjur sin föda huvudsakligen i markskiktet. Dovhjorten är dock minst nogräknad av hjortdjuren i valet av födoväxter och gräs, örter, bärris och späda kvistar är viktiga födoslag. Jordbruksgrödor är mycket attraktiva men även blad från lövträd betas under sommarmånaderna. Även om dovhjorten i första hand väljer lättsmälta vegetabilier klarar den av mer fiberrik föda som till exempel gräs och har därmed i likhet med kronhjorten tillgång till större näringsutbud under barmarkstiden jämfört med älg och rådjur. Under vintermånaderna, då gräs är en stor bristvara äter de gärna ensilage, dels aktivt utlagd och dels i hästtagar och runt ladugårdar. Även bark på träd och späda grenar ger dem nödvändig tillskott för överlevnaden.

Dovhjortar lever i flockar, där flera hindar går tillsammans med sina kalvar i större eller mindre grupper. Medelålders och äldre hjortar kan, speciellt sommartid, uppträda i egna flockar skiljt ifrån hindarnas hemområden detta för att inte konkurrera om föda.

Eftersom dovhjortar är utpräglade flockdjur går spridningen från område med väletablerad stam mycket långsamt, ofta är det ranglåga hindar som sprider sig och etablerar nya hemområden. Utfodring och störning kan påverka djurens fördelningsmönster.

Brunsten infaller normalt under oktober månad och klingar av i november. Det kan dock förekomma brunst senare än så vilket kan tyda på ombrunstande hindar. Detta kan vara ett tecken på sned könsfördelning där andelen handjur i stammen är för låg. Sned könsfördelning är tyvärr vanligt förekommande på flera håll i länet. Hjortarna vandrar till brunstplatserna som utgör hindarnas favoritområden. I egenskap av haremsdjur blir konkurrensen mellan handjuren stor. Efter brunsten drar sig handjuren vanligen iväg från hindarnas hemtrakt till egna aktivitetsområden. Forskning i Sörmland och Västra Götaland har visat att även hondjur söker upp handjur, speciellt kapitala hjortar besöks frekvent av hindar från omkringliggande områden. Könens områdesvis åtskilda leverne får betydelse när avskjutningen ska balanseras.

Till skillnad från älg och rådjur men i likhet med kronhjort föder dovhinden mestadels endast en kalv och födseln sker vanligen i andra halvan av juni eller början av juli. Forskning visar att ju äldre hjortarna blir (till en viss gräns) desto större reproduktionsframgång har de. Dessa äldre hjortar tappar mycket i kondition under brunsten vilket är ett tecken på att de då varit mycket aktiva. För att brunstcykeln ska fungera och hindarna bli betäckta vid bästa tidpunkt – vilket möjliggör god utveckling av kalvarna – måste det därmed finnas djur i tillräckligt höga åldrar. Vidare krävs det att könsfördelningen är i balans, dels för att undvika ombrunstningar och dels för att få handjur leder till att mer energi förbrukas under brunsten för den enskilde individen, något som kan medföra dödsrisiker även en gynnsam vinter. Detta måste tas i beaktning under jaktsäsongen, ofta skjuts betydligt fler handjur än hondjur, en utveckling som inte är bra.

Stammarna av älg, kronhjort, dovhjort och rådjur kan tillsammans utöva ett avsevärt betestryck. Den inverkan de kan få på vegetationens återväxt och artsammansättning och därtill effekten av att andra djurarter kan gynnas eller missgynnas av klövviltets miljöpåverkan måste uppmärksammas. Dovhjortar är sämre anpassade till det Svenska klimatet än älg, rådjur och kronhjort. Eftersom dovhjortar ofta uppträder i lokalt mycket höga tätheter, bör en reduktion i många fall främst riktas mot dovhjortsstammen för att hålla nere det totala betestrycket. Detta kan behöva ske snabbt för att lindra skadebilden, övrig djurhälsa och naturtillstånd, därför bör viss lokal beredskap finnas för att verkställa detta.

Viltvård

Foderutbudet kan ökas genom anläggning av viltåkrar. Odling på avsides belägna åkrar kan locka djuren till önskvärda områden och styra bort dem från betning i det reguljära jordbrukets grödor. Anläggning intill skadekänslig skog ska undvikas. Fällning/halvfällning av aspar är ett bra komplement då dessa finns att tillgå. Vid behov kan stödutfodring vintertid med till exempel ensilage av vallfoder vara aktuellt. Erfarenhet och forskning har dock visat att försiktighet bör råda vid utfodring och anläggande av viltåkrar närmare än en kilometer från skadekänslig gröda eller skog. På sikt bör all produktion av jord och skog genomföra foderskapande åtgärder, skogsbruksplaner och viltbruksplaner skall ta hänsyn till varandra. Kantzoner, skogsbilsvägar och kraftledningar bör kunna nyttjas för att hålla bete till klövvilt.

Skador orsakade av dovhjort

I lantbruket, där dovhjort orsakar störst skada, kan dovhjort orsaka betes-, ligg- och trampskador, speciellt i områden där stammen är tät eller på avlägset belägna skiften omslutna av skog. De allvarligaste skadorna på skog är fejningsskador, barknag och plantbetning vilka kan bli ganska omfattande på yngre och späda träd. Detta kan till viss del motverkas genom stödutfodring och viltåkrar under de månader då klimatet kräver detta. Dovhjorten är mindre skygg än andra klövvilt och orsakar i viss mån skador i trädgårdar och på kyrkogårdar som medfört behov av kostsamma och förfulande stängselåtgärder.

Markägare och jägare ska ta hänsyn till skadebilden orsakad av dovhjort och om skadefrekvensen är hög bör dovhjortsstammen beskattas så att en acceptabel skadenivå erhålls.

Södermanlands län karakteriseras av småkuperad terräng varvat med större och mindre skogs- och jordbruksområden vilket ger olika förutsättningar för storleken på dovhjortstammen i olika områden. Därför är det viktigt att förvaltningen av dovhjort avgörs på lokal nivå genom dialog mellan jägare, brukare och markägare. Ytterligare forskning måste också till för att utreda de olika klövviltsarternas samspel och betesvanor, och därmed den totala skadebilden.

Skötselrekommendationer

Basen i all viltförvaltning är inventering, dovhjortsförvaltning är inget undantag. Denna inventering kan enkelt och kan med relativt hög träffsäkerhet genomföras på våren. Det ska vara vindstilla och solsken. Dohvjortarna går då ut på betesmarkerna vilket gör dem lättträknade. Räkning sker helst på flera platser samtidigt av antalet han- och hondjur. Sedan används erfarenhetstalet 0,8 det vill säga att 80 procent av hindarna får kalv under sommaren. Härigenom erhålls ett bra underlag till höstens jakt, dels könsmässigt och dels hind/kalv förhållandet. Det bör beaktas att den föryngringssiffra som tas fram på detta sätt ska betraktas som en lägstanivå, detta eftersom det är osannolikt att alla djur faktisk har räknats in under inventeringen. Denna inventering bör utföras årligen så att en trend kan följas för hur tätheterna förändras. Utifrån den uppskattade föryngringen kan en avskjutningsmodell utformas. Stammens storlek är summan av föryngring och invandring, minus avskjutning, naturlig avgång och utvandring. Kontinuerlig utvärdering av inventeringsresultatet bör ske och om detta inte utvecklas i önskad riktning bör avskjutningsmedellen justeras.

Södermanland består till stor del av älg- och kronhjortsskötselområden, idag finns 45 områden registrerade med en sammanlagd storlek på 510 000 hektar, vilket motsvarar 97 procent av den totala registrerade älgjaksarealen i länet. Detta faktum ger unika möjligheter att förvalta även dovhjort och annat vilt eftersom de redan existerande områdena enkelt kan utöka förvaltningen vid sidan av älg- och kronhjortsförvaltning. Det är viktigt att de olika intressena i länet samråder för att fastställa vilka tätheter som är acceptabla. Det är känt att en kraftfull reduktion av en lokal dovhjortsstam är ett omfattande arbete och beredskap för särskilda åtgärder, exempelvis avskjutningshjälp, bör finnas för att inte förlora kontrollen en växande stam. Det är viktigt att könsfördelningen i stammen balanseras när denna beskattas.

Fullvuxna hjortar, äldre än fem år, är mycket viktiga i dovhjortens biologi. Målet bör vara att uppnå/bibehålla en stam i balans vilket innebär önskad täthet, god könsfördelning samt bra åldersfördelning hos handjuren. Ett mål är att tio procent av stammen bör utgöras av fullvuxna hjortar. En stam i balans bör beskattas med en avskjutning av minst 30 procent kalv, samt en selektiv avskjutning i alla åldersklasser. I normala fall kan kalvjakten höjas något samt i motsvarande grad minska avskjutningen av ettåringar. Det är viktigt att avskjutningen inte blir för högt på handjuren. Bland handjur hålls en relativt hög avskjutning av två- till treåringar (cirka 30-50 procent av antalet i respektive åldersklass, dock lägre vid brist på handjur). Spetsar skall helst inte skjutas då dessa är svåra att bedöma kvalitén på. Avskjutningen bör dock alltid vara selektiv så att djur med för sin ålder svag utveckling i kropp och horn fälls. I åldrarna fyra till sex år hålls avskjutningen låg – endast individer med mycket svag hornutveckling fälls. Hjortar som bedöms stå på toppen av sin utveckling, cirka sju år gamla, samt gamla returhjortar fälls.

Vaktjakt är en förutsättning för selektiv handjursavskjutning. Dohvjortens störningskänslighet gör att vaktjakt är den jaktform som bör föredras. Dohvjortens flockbeteende gör det särskilt svårt att under drevjakt avlossa säkra skott mot rätt individ.

Övergripande målsättning

Vi vill skapa förutsättningar för att bibehålla goda jaktbara stammar av dovhjort i länet. Stammen ska hålla hög kvalitet med avseende på slaktvikter, troféer, samt köns- och åldersfördelning.

Dovhjortsstammen är stor en resurs om den förvaltas väl. Stammarna ska vara väl avvägda mot förekomst och målnivåer för övrigt klövvilt. Tätheten på dovhjortsstammen kan variera över länet beroende på lokala förutsättningar när det gäller skadenivåer och konkurrens med andra viltarter. I områden med gles förekomst kan en nettotillväxt ske om intressenter finner det lämpligt, men i områden med för höga tätheter är det viktigt att kraftfullt beskatta stammarna så att de minskar. Så höga tätheter finns lokalt i nuläget.

Tätheterna skall vara acceptabla för alla intressen, och det kräver dialog på lokal nivå. Lant- och skogsbruket måste kunna fortleva och utvecklas.

Trafiksituationen måste också beaktas.

Skötseln av viltstammar skall ses med en helhetssyn, baserad på länets lokala karaktärer och förutsättningar. Samhällsaspekten handlar, inte bara om påverkan på växande grödor och skog, utan om hela landskapsförvaltningen. Förgraning av landskapet och påverkan på ekosystem och ekosystemtjänster genom betespåverkan, måste ges betydligt större utrymme i förvaltningen. Betespåverkan är något systemen kräver för den biologiska mångfalden, men leder fel om betet enbart ses som en resurs för produktion av dovhjort eller annat jaktbart vilt. Samtidigt måste de som har jakt eller jaktturism som utkomst kunna fortsätta med detta, återigen är samarbete och dialog ytterst viktigt lokalt.

Länsstyrelsens mål

för dovhjortsförvaltningen i länet under 2014-2017

- Skador i jord- och skogsbruk, trädgårdar och kyrkogårdar är inte större än att de som lever och verkar i området kan acceptera dem
- Anpassning (pga dovhjort) i växtföljd behövs ej
- Dovhjort tillvaratas som en värdefull resurs och sätts i sitt sammanhang med övriga arter i ekosystemet
- Dialog och lokalt samarbete i respekt mellan markägare, brukare och jägare ökar på alla nivåer (län, förvaltningsområde, skötselområde och jaktområde)
- Att lantbrukare, jägare och markägare verkar för att skötselplaner för dovhjort upprättas på samma sätt som för älg och kronhjort
- Att lärdom om andra åtgärder mot skador än skydds jakt tas till vara och kommuniceras för breddad användning, exempelvis olika typer av skrämnel
- I de områden där dovhjortsstammen har nått allt för höga tätheter ska stammarna sänkas och balanseras mot övrigt vilt

Beslut om fastställande av denna målsättning
Viltförvaltningsdelegationen, Södermanlands län

www.lansstyrelsen.se/sodermanland